

580 000 tapte årsverk

AV INGER CATHRINE KANN OG TORBJØRN ÅRETHUN

SAMMENDRAG

Ved utgangen av 2006 var om lag 580 000 årsverk tapt for den daglige produksjonen av varer og tjenester som følge av arbeidsledighet eller nedsatt arbeidsevne. Dette tilsvarer 18,8 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Mellom 1992 og 2006, som er vår observasjonsperiode, har det vært en samlet nedgang i tapte årsverk på 20 000. Antall tapte årsverk var på sitt laveste i 1998, med 480 000 tapte årsverk (16,5 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder), og på sitt høyeste i 2003, med 640 000 tapte årsverk, noe som representerte 21,4 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Perioden etter 2003 har vært preget av en tiltagende stramhet på arbeidsmarkedet med 57 000 færre ordinære arbeidssøkere som resultat. I tillegg til dette har regelverksendringer på rehabiliteringspenge- og sykepengeområdet bidratt til å forhindre en økning i antall årsverk på disse stønadene til tross for en kraftig sysselsettingsvekst i perioden.

Vi forventer at det ved utgangen av desember 2007 vil være om lag 570 000 årsverk tapt på arbeidsmarkedet som en følge av arbeidsledighet eller redusert arbeidsevne. Dette vil i så fall tilsvare en reduksjon på om lag 10 000 årsverk, eller 2 prosent, sammenlignet med tilsvarende tall ved utgangen av desember 2006. Som andel av den yrkesaktive befolkningen anslår vi tapte årsverk til å utgjøre 18,3 prosent ved utgangen av 2007. I så fall må vi tilbake til utgangen av 1999 for å finne færre tapte årsverk som andel av den yrkesaktive befolkningen.

INNLEDNING

NAV presenterer regelmessig tall over registrerte helt ledige, sykefraværet, medisinsk rehabilitering, yrkeshemmede og personer som mottar uføreytelser. Disse tallene sier noe om hvor mange som til enhver tid går på de enkelte velferdsordninger som NAV forvalter og hvor mange som er uten arbeid og som søker arbeid gjennom NAV. I noen forskningsrapporter og offentlige utredninger blir antall personer på stønader fra NAV summert sammen for å gi et bilde av det samlede innenlandske arbeidskraftpotensialet, eller størrelsen på de offentlige utgiftene som kunne vært spart dersom alle var i arbeid. Hvilke ordninger som inkluderes varierer betydelig.

Mange slike beregninger tar ikke hensyn til at noen stønadsmottagere mottar mer enn én stønad på samme tid, og at mange stønadsmottagere arbeider noe ved siden av. Dette trekker i retning av at slike beregninger overvurderer antallet årsverk som går tapt på arbeidsmarkedet. På den andre siden tar mange av disse beregningene kun hensyn til stønadsmottagere, og ikke helt ledige og delvis arbeidsledige som ikke er stønadsmottagere. Dette trekker i retning av at slike beregninger undervurderer antallet årsverk som går tapt på arbeidsmarkedet.

I denne artikkelen har vi forsøkt å komme frem til et anslag på antall tapte årsverk på arbeidsmarkedet i perioden 1992–2006¹, det vil si antallet årsverk som kunne bidratt til den samlede produksjonen av varer og tjenester, men som på grunn av arbeidsledighet eller helseproblemer

var forhindret fra dette. Vi har i denne analysen forsøkt å ta hensyn til noen av de svakhetene som hefter ved mange slike beregninger.

UTVIKLINGEN I ANTALL TAPTE ÅRSVERK DE SISTE ÅRENE.

580 000 tapte årsverk i 2006

Ved utgangen av 2006 var om lag 580 000 årsverk utenfor den daglige produksjonen av varer og tjenester som følge av hel eller delvis arbeidsledighet eller en nedsatt arbeidsevne som innebærer at de mottar stønader fra folketrygden (se figur 1). Dette tilsvarte 18,8 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder² (se figur 2).

Fra 1992 til 1998 gikk antallet tapte årsverk ned fra om lag 560 000 (19,8 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder) til om lag 480 000 årsverk (16,5 prosent). Denne utviklingen skyldes i hovedsak konjunkturoppgangen i perioden som bidro til en betydelig reduksjon i antallet ordinære arbeidssøkere, det vil si helt ledige, delvis ledige og deltagere på ordinære arbeidsmarkedstiltak. I samme periode var det imidlertid en stor økning i antallet årsverk på uføreytelser og sykefravær.

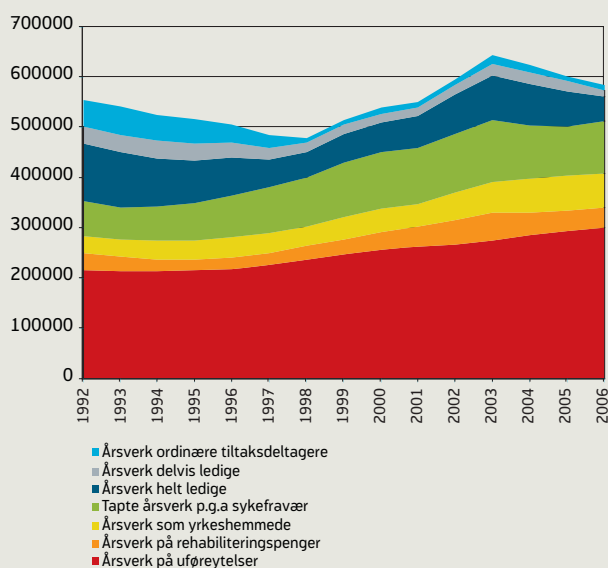
Antall tapte årsverk nådde en topp i 2003

Fra 1998 til 2003 økte antall tapte årsverk fra om lag 480 000 (16,5 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder)

¹ Anslag på antall tapte årsverk er gjort med utgangspunkt i tapte årsverk ved utgangen av hvert enkelt år.

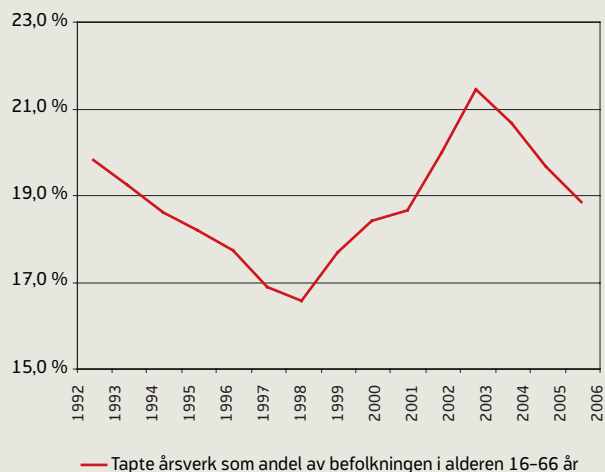
² Befolkningen i alderen 16–66 år.

Figur 1:
Estimat på tapte årsverk ved utgangen av året.
1992–2006.

KILDE: NAV

Figur 2:
Estimat på antallet tapte årsverk som andel av
befolkningen i yrkesaktiv alder ved utgangen av
året. 1992–2006.

— Tapte årsverk som andel av befolkningen i alderen 16-66 år

KILDE: NAV

til en topp på om lag 640 000 (21,4 prosent). I denne perioden var det en økning i alle stønads- og arbeidssøkergrupper. Den største veksten kom i antall årsverk på rehabiliteringspenger, uføreytelser og som yrkeshemmede.

60 000 færre tapte årsverk fra 2003 til 2006

Fra 2003 til utgangen av 2006 har det vært en nedgang i antallet tapte årsverk fra om lag 640 000 (21,4 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder) til om lag 580 000 (18,8 prosent). Denne perioden har vært preget av en tiltagende stramhet på arbeidsmarkedet med 57 000 færre ordinære arbeidssøkere (helt ledige, delvis ledige og ordinære tiltaksdeltagere) som resultat. Antallet årsverk som yrkeshemmede har også falt fra 2005 til 2006. Nedgangen i antallet årsverk på rehabiliteringspenger i denne perioden (-14 000) skyldes i hovedsak innstramminger i regelverket fra 2004. Også i sykepengeordningen ble det gjort en omlegging av regelverket sommeren 2004, noe som trolig er hovedårsaken til at antallet årsverk på sykepengeordningen gikk ned med om lag 20 000 fra utgangen av 2003 til utgangen av 2006. Selv med en betydelig tilstrømning på arbeidsmarkedet, var det altså en stor nedgang i sykefraværet i perioden.

Antallet årsverk på uføreytelser økte med 25 000 fra 2003 til utgangen av 2006. Denne veksten skyldes i stor grad aldringen av den yrkesaktive befolkningen, fordi tilgangen til uføreytelser blir høyere med økende alder.

Selv med nedgangen i antall tapte årsverk de siste årene, ligger nivået ved utgangen av 2006 om lag 2,3 pro-

sentenheter over nivået i 1998 som var året med færrest tapte årsverk i perioden 1992–2006. Målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, er imidlertid nivået på tapte årsverk lavere i 2006 enn det var i 1992.

2007: Fortsatt nedgang i antallet tapte årsverk

Med det fortsatt meget stramme arbeidsmarkedet gjennom hele 2007, er det imidlertid grunn til å forvente at antallet tapte årsverk, både absolutt sett og som andel av personer i yrkesaktiv alder, vil være lavere ved utgangen av 2007 enn det var ett år tidligere. På bakgrunn av tall hittil i år, forventer vi at det ved utgangen av 2007 vil være om lag 570 000 årsverk tapt på arbeidsmarkedet. Dette vil i så fall tilsvare en reduksjon på om lag 10 000 årsverk, eller to prosent, sammenlignet med tilsvarende tall ved utgangen av forrige år. Som andel av den yrkesaktive befolkningen anslår vi tapte årsverk til å utgjøre 18,3 prosent ved utgangen av 2007. I så fall må vi tilbake til 1999 for å finne færre antall tapte årsverk.

Antall årsverk helt og delvis ledige faller sterkest, men betydelig mindre i absolutte tall fra 2006 til 2007 enn det som var tilfellet fra 2005 til 2006. Det har vært en større nedgang i antall tapte årsverk for yrkeshemmede, mens antallet tapte årsverk på grunn av uføretrygding vokser om lag i samme takt som året før. Det vil trolig være svært små endringer i tapte årsverk som følge av sykefravær og medisinsk rehabilitering det siste året.

Data og analyse

Tallene i denne artikkelen baserer seg på data over beholdningen av personer som ved utgangen av hvert av årene fra og med 1992 til og med 2006 er på en eller flere av følgende stønader/arbeidsmarkedsstatuser:

Varig uførepensjon, tidsbegrenset uførestønad, rehabiliteringspenger, yrkeshemmet, sykepenger, helt ledig (med og uten dagpenger), delvis ledig (med og uten dagpenger) eller deltager på arbeidsmarkedtiltak for ordinære arbeidssøkere.

Ved å koble sammen dette datamaterialet, har vi justert for at flere av personene mottar mer enn én stønad på ett og samme tidspunkt. Det er for eksempel ikke uvanlig at en person mottar delvis rehabiliteringspenger (for eksempel 50 prosent) og delvis uførepensjon (for eksempel 50 prosent) samtidig. Ved kobling mellom de to aktuelle stønadsregistrene, vil denne personen kun telle som ett tapt årsverk, og ikke som to personer tapt, som ville vært tilfelle dersom registerkobling ikke var blitt foretatt.

Det er heller ikke uvanlig for en stønadsmottager å ha noe arbeid ved siden av. Andelen av hvor mye en stønadsmottager arbeider er estimert på grunnlag av den såkalte graderingsandelen i saksbehandlingssystemene for uføreytelser og rehabiliteringspenger. Når det gjelder andelen i arbeid blant henholdsvis delvis ledige og attføringspengemottagere, har vi benyttet meldekortopplysninger som angir timer arbeidet for delvis ledige med dagpenger og attføringspengemottagere. Delvis ledige uten dagpenger oppgir ikke timer arbeidet på meldekortet, slik at vi for denne gruppen har lagt til grunn at de arbeider i gjennomsnitt like mye som delvis ledige med dagpenger.

Vi har videre lagt til grunn at alle som deltar på henholdsvis ordinære tiltak og tiltak for yrkeshemmede med lønn fra arbeidsgiver eller individstønad fra NAV, gjør dette på heltid.

Antall årsverk på sykepenger er estimert på bakgrunn av informasjon om:

- Antallet fraværsdager for arbeidstagere i løpet av året på grunn av sykdom som refunderes av folketrygden (dvs. arbeidstagere som har sykefravær på mer enn 16 kalenderdager)
- Antall fraværsdager betalt av arbeidsgiver inkluderes også for de arbeidstagerne som har hatt sykefravær utover arbeidsgiverperioden (dvs. arbeidstagere som har sykefravær på mer enn 16 kalenderdager).
- Antallet fraværsdager for selvstendig næringsdrivende og frilansere som mottar refusjon fra folketrygden.

På grunn av at vi kun har tall for antall sykefraværsdager tilbake til 2000, har vi estimert antallet sykefraværsdager for årene 1992–1999. Vi har da antatt at forholdstallet mellom sykefraværsdager og antall sykemeldingsdager er det samme som i perioden 2000–2006.

Antall tapte årsverk fremkommer ved å summere sammen antall årsverk som ved utgangen av et år enten mottok hel eller delvis en eller flere av følgende stønader:

Varig uførepensjon, tidsbegrenset uførestønad, rehabiliteringspenger, attføringspenger, sykepenger eller dagpenger eller var i en av følgende arbeidsmarkedsstatuser:

Helt ledig uten dagpenger, delvis ledig uten dagpenger, yrkeshemmet på arbeidsmarkedtiltak med lønn fra arbeidsgiver eller individstønad fra NAV, eller deltager på arbeidsmarkedtiltak for ordinære arbeidssøkere.

Antallet tapte årsverk er dermed et uttrykk for antallet årsverk som går tapt i produksjonen av varer og tjenester som følge av arbeidsledighet eller helseproblemer blant personer i arbeidsdyktig alder.